

ARON GRÜNHUT

ZÁCHRANCA ŽIDOV A BOJOVNÍK ZA LUDSKÉ PRÁVA
RESCUER OF THE JEWS AND HUMAN RIGHTS DEFENDER
A ZSIDÓK MEGMENTŐJE ÉS AZ EMBERI JOGOK HARCOSA

ARON GRÜNHUT

**ZÁCHRANCA ŽIDOV A BOJOVNÍK ZA LUDSKÉ PRÁVA
RESCUER OF THE JEWS AND HUMAN RIGHTS DEFENDER
A ZSIDÓK MEGMENTŐJE ÉS AZ EMBERI JOGOK HARCOSA**

Úvod

Foreword

Bevezetés

Putovná výstava venovaná Aronovi Grünhutovi (1895-1974) predstavuje neznámeho záchrancu Židov. Grünhut pochádzal z Bratislavy (tiež Pressburg, Pozsony). V čase druhej svetovej vojny zachránil viac ako 1 300 ľudských životov. V dôsledku striedania totalitných režimov však jeho meno upadlo do zabudnutia. Práve Grünhut v roku 1939 zorganizoval ilegálny lodný transport do Palestíny. Bol to opäť Grünhut, kto poslal desať židovských detí do Anglicka, kde prežili vojnu. V najhorších časoch

The touring exhibition devoted to Aron Grünhut (1895 – 1974) presents an unknown rescuer of Jews. Grünhut came from Bratislava (also Pressburg, Pozsony). During World War II he saved more than 1,300 human lives. However, his name passed into oblivion as a result of totalitarian regimes. It was Grünhut who in 1939 organized an illegal ship transport to Palestine. And it was Grünhut again who sent ten Jewish children to England where they survived the war. In the worst times he negotiated with Nazis in order to

Az Aron Grünhutnak (1895-1974) szentelt vándorkiállítás a zsidók ismeretlen megmentőjét mutatja be. Grünhut Bratislavából, azaz Pressburgból, Pozsonyból, Prešporokból származik, és a második világháború idején 1300 emberéletet mentett meg. Mivel azonban totalitárius rendszerek váltották egymást, neve feledésbe merült. Épp Grünhut volt az, aki 1939-ben megszervezte a menekülők illegális hajóújtját Palesztinába. Ugyancsak ő juttatott ki több tucat zsidó gyermeket Angliába, ahol túléltek a háborút. A legszörnyűbb

vyjednával s Nemcami o zastavení deportácií slovenských Židov. Pred zatknutím Grünhut ušiel do Budapešti. Život mu zachránil odvážny kurič, ktorý ho ukryl v budove bývalej československej ambasády, v tom čase okupovanej nacistami. Grünhut po vojne emigroval do Izraela a stal sa strážcom židovského kultúrneho dedičstva. Za jeho hrdinské činy ho možno smelo prirovnať k uznávaným osobnostiam ako Oskar Schindler či Nicholas Winton.

stop deportations of Slovak Jews. To avoid imprisonment Grünhut fled to Budapest. His life was saved by a brave fire tender who was hiding him in the building of the former Czechoslovak Embassy occupied by Nazis at that time. After the war Grünhut emigrated to Israel and became a protector of the Jewish cultural heritage. Owing to his heroic acts, he can undoubtedly be compared to the renowned personalities such as Oskar Schindler or Nicholas Winton.

időkben tárgyalásokat folytatott a németekkel a szlovákiai zsidók deportálásának leállításáról. A letartóztatás elől Grünhut Budapestre szökött. Egy bátor fűtő mentette meg az életét, aki elrejtette őt az egykori csehszlovák nagykövetség épületében, melyet abban az időben a nácik bitoroltak. Grünhut a háború után Izraelbe emigrált, ahol a zsidó kulturális örökség őrzőjévé lett. Hőstettei okán bátran hasonlíthatjuk őt olyan elismert személyiségekhez, mint Oskar Schindler vagy Nicholas Winton.

Bratislavský rodák Aron Grünhut

Bratislava Native Aron Grünhut

Aron Grünhut, Pozsony szülötte

Aron Grünhut sa narodil 31. 3. 1895 v Bratislave, v početnej a zbožnej ortodoxnej židovskej rodine. Jeho rodičmi boli bratislavský hostinský Viliam Grünhut a jeho manželka Fani, rodená Weiszová. Aronovi rodičia nepochádzali z Bratislavy. Otec bol rodákom z Veľkého Medera a matka sa narodila v Dunajskej Strede. Aron Grünhut už v mladosti prišiel o otca a po absolvovaní

Aron Grünhut was born on 31st March, 1895 in Bratislava to an extensive and devout orthodox Jewish family. His parents were the Bratislava inn-keeper Viliam Grünhut and his wife Fani, née Weisz. Aron's parents did not come from Bratislava. His father was a native of Veľký Meder and mother was born in Dunajská Streda. Aron Grünhut lost his father in his youth

Aron Grünhut 1893. március 31-én született Pozsonyban (Bratislava) egy népes ortodox zsidó család sarjaként. Apja Viliam Grünhut volt, egy pozsonyi vendéglős, anyját Faninak hívták, hajadonként a Weisz családnevet viselte. Aron szülei nem pozsonyiak voltak: apja Nagymegyerről (Veľký Meder) származott, anyja pedig Dunaszerdahelen (Dunajská Streda) született. Aron Grünhut már fiatalkorában elveszítette az

školskej dochádzky sa musel naučiť postarať sám o seba. Venoval sa preto už od svojej mladosti súkromnému podnikaniu. V roku 1919 sa oženil s Etel Vosnerovou, ktorá pochádzala zo zámožnej židovskej rodiny. Jej otec bol veľkostatkár v Dunajskej Strede, pracoval v orgánoch židovskej obce a podporoval študentov a chudobných.

and after completing school he had to look after himself. Thus he started to run a private business at a young age. In 1919 he married Etel Vosner, who came from a wealthy Jewish family. Her father was a squire from Dunajská Streda, he worked in the Jewish community and supported students and the poor.

apját, s kötelező iskolai tanulmányainak elvégzése után meg kellett tanulnia önmagáról gondoskodnia. Ez okból kifolyólag ifjúkora óta magánvállalkozóként tevékenykedett. Az 1919-es évben házasságot kötött Etel Vosnerrel, aki vagyonos zsidó családból származott. Apja nagybirtokos volt Dunaszerdahelyen, a zsidó hitközség szerveiben dolgozott, s támogatta a diákokat és a szegényeket.

Aron Grünhut a jeho rodina

Aron Grünhut and his Family

Aron Grünhut és családja

Aron Grünhut sa v medzivojnovom období venoval obchodovaniu s rôznym tovarom. Jeho kontakty a služobné cesty ho často zaviedli aj do zahraničia. Venoval sa nielen obchodnej činnosti, ale istý čas vlastnil aj židovskú jedáleň. Bol členom Obchodnej a priemyselnej komory v Bratislave. Okrem podnikateľských aktivít bol

During the interwar time, Aron Grünhut was trading in various commodities. His contacts and business trips frequently took him abroad, as well. Apart from trading, he also owned a Jewish restaurant for some time. He was a member of the Chamber of Commerce and Industry in Bratislava. Besides his commercial activities, Aron Grünhut

Aron Grünhut a két világháború közötti időszakban különböző árucikkekkel kereskedett. Kapcsolatai és szolgálati útjai révén gyakran eljutott külföldre. A kereskedelmi tevékenységen kívül egy időben egy zsidó étterem tulajdonosa is volt. A pozsonyi Ipari és Kereskedelmi Kamara (Obchodná a priemyselná komora) is tagjai között tudhatta. Vállalkozói

Aron Grünhut aj aktívnym členom ortodoxnej židovskej náboženskej obce. Grünhutovci bývali v dome na Ventúrskej ulici, neskôr sa presťahovali na Heydukovu ulicu. Postupne sa im narodilo päť synov: Otto, Leo, Jozef (Akiva), Benjamin a Viliam.

was also an active member of the orthodox Jewish religious community. The Grünhuts lived in a house in Ventúrska Street, later they moved to Heyduk Street. In the course of time, they had five sons: Otto, Leo, Jozef (Akiva), Benjamín and Viliam.

tevékenységén kívül az ortodox zsidó hitközségben is aktív tagként volt jelen. A Grünhut család egy Ventur utcai (Venturská ulica) házban lakott; később átköltöztek a Heyduk utcára (Heydukova ulica). Az idő előrehaladtával öt fiuk született: Otto, Leo, Jozef (Akiva), Benjamin és Viliam.

Aron Grünhut (v strede hore) spolu so súrodencami a matkou približne v roku 1909
 Aron Grünhut (upper middle) together with siblings and mother, around 1909
 Aron Grünhut (középen fent) a testvéreivel és édesanyjával 1909 körül

Ako študent (v strede hore)
 As a student (upper middle)
 Diákkorában (középen fent)

Manželka Etel Vosner
 Wife Etel Vosner
 Felesége, Etel Vosner

Na dovolenke v Tatrách v roku 1936, v strede syn Leo, synovec Leo Vosner, dole syn Benny
 On holiday in the Tatras, 1936, in the middle, son Leo, nephew Vosner, bottom, son Benny
 Szabadságon a Tátrában 1936-ban; középen a fia, Leo, unokatestvére, Leo Vosner, lent a fia, Benny

Židovská Bratislava medzi dvomi svetovými vojnami

Jewish Bratislava Between the World Wars

A zsidó Pozsony a két világháború között

Bratislavská židovská komunita, ktorej väčšinu tradične tvorili ortodoxní Židia, prežívala po vzniku Československej republiky jedno zo svojich najšťastnejších historických období. Niekoľko tisíc židovských obyvateľov mesta (asi 8000 - 9000 osôb) žilo bohatým náboženským, kultúrnym a spoločenským životom, rozvíjalo sa židovské školstvo a spolková činnosť. Z najvýznamnejších židovských inštitúcií je potrebné spomenúť aspoň vychýrenú ješivu a novú synagógu, dielo architekta A. Szalatnaya. Emancipovaná

The Bratislava Jewish community, the majority of which was traditionally orthodox, experienced one of its most favourable historical periods after the formation of the Czechoslovak Republic. A few thousand of Bratislava's Jewish citizens (approximately 8,000 to 9,000) enjoyed a rich religious, cultural and social life, Jewish education and club activities flourished. Some of the most important Jewish institutions were a renowned yeshiva and a new synagogue – a work of the architect A. Szalatnay. The emancipated and integrated

A többségében ortodox zsidók által alkotott pozsonyi zsidó hitköztség az első Csehszlovák Köztársaság létrejötte után történetének egyik legboldogabb korszakát élte meg. A város megközelítőleg 8000 - 9000 főt számláló zsidó lakossága gazdag vallási, kulturális és társadalmi életet élt, a zsidó iskolaügy és az egyesületi élet is fejlődésnek indult. A legjelentősebb zsidó intézmények közül feltétlenül meg kell említeni a nagy hírű jesivát és az új zsinagógát, Artur Szalatnai-Slatinský (eredeti nevén Schreiber) építész

a integrovaná židovská komunita nadväzovala na slávnu schreiberovskú tradíciu (rabín Chatam Sofer) a na niekoľko storočí spoločného života s kresťanskou majoritou v meste. Všetko sa však začalo meniť k horšiemu oslabovaniu a následným rozbitím Československa na konci 30. rokov 20. storočia. Prvé protižidovské opatrenia prijala už na jeseň 1938 autonómna vláda Slovenska a o niekoľko rokov uzrelo svetlo sveta tzv. *konečné riešenie židovskej otázky*.

Jewish community continued the famous Schreiber's tradition (rabbi Chatam Sofer) and a common life with the Christian majority in the city lasting several centuries. However, things started to get worse with the weakening and then breakup of Czechoslovakia at the end of the 1930s. Anti-Jewish measures were taken by the autonomous government of Slovakia as early as autumn 1938, and a few years later the so-called Final Solution to the Jewish Question was conceived.

művét. Az emancipált és integrált zsidó közösség a híres schreiberi hagyományhoz (Chatam Sofer rabbi örökségéhez) és a város keresztény többségével való több évszázados együttéléshez kötődött. Csehszlovákia meggyöngyítése és szétverése után, az 1930-as évek végén azonban minden fokozatosan rosszabbra fordult. Az autonómiát elnyerő Szlovákia kormánya már 1938 őszen foganatosította az első zsidóellenes intézkedéseket, néhány évvel később megszületett a zsidókérdés ún. végső megoldása.

▲ Neologická synagóga na Rybnom námestí
Neologic synagogue in Rybné Square
A Hal téri (Rybné námestie) neológ zsinagóga

▼ Ortodoxná židovská synagóga na Zámockej ulici
Orthodox Synagogue in Zámocká Street
A Vár utcai (Zámocká ulica) ortodox zsinagóga

◀ Priečelie synagógy na Zámockej ulici
Frontage of the Synagogue in Zámocká Street
A Vár utcai zsinagóga homlokzata

Aron Grünhut a bratislavská židovská komunita

Aron Grünhut and the Bratislava Jewish Community

Aron Grünhut és a pozsonyi zsidó közösség

Okrem rodinného života a podnikateľských aktivít bol Aron Grünhut v medzivojnovom období aktívnym členom a funkcionárom ortodoxnej židovskej komunity v Bratislave. Bol zvolený aj do vedenia židovskej obce. Významným poľom jeho pôsobenia bola Chevra Kadiša – židovské pohrebné bratstvo (doslovne Svätá spoločnosť – židovské pohrebné bratstvo), ktoré taktiež istý

Alongside Aron Grünhut's family life and business activities, he was also a very active member and a dignitary of the Bratislava Orthodox Jewish Community in the interwar times. He was even appointed to leadership positions in the Jewish community. Of great importance was his work for Chevra Kadisha – a Jewish burial society which he led for

A családi élet és a vállalkozói tevékenység körén kívül a két világháború közötti időszakban Aron Grünhut a pozsonyi ortodox zsidó közösség aktív tagjaként és funkcionáriusaként is ténykedett; a zsidó hitközség vezetőségi tagjává is megválasztották. Jelentős tevékenységi területet jelentett számára a Chevra Kadisa, a zsidó temetkezési testvériség (szó szerint: Az Irgalmasság Cselekedeteinek Szent Egylete, rövidített, általánosan használt köznévi változatban: szent

čas viedol. Členstvo sa považovalo za veľkú česť. Okrem toho bol Aron Grünhut členom predstavenstva Židovskej nemocnice v Bratislave a viacerých dobročinných spolkov, bol aktívny aj v ďalších židovských spolkoch. Vo všetkých svojich funkciách mohol uplatniť i skúsenosti z obchodníckej praxe.

some time as well. The membership was considered a great honour. Furthermore, Aron Grünhut was a member of the board of directors of the Jewish hospital in Bratislava and several charitable societies. He worked actively in other Jewish societies, too. In all his positions, his experience from commercial business proved very useful.

egylet), melyet egy ideig szintén ő vezetett. Az egyletben való tagságot nagy megtiszteltetésnek tekintették. Aron Grünhut az említetteken kívül a pozsonyi Zsidó Kórház elöljáróságának és több jótékonyági egyesületnek is a tagja volt, s más zsidó egyesületekben is tevékenykedett. A kereskedői gyakorlat révén szerzett tapasztalatait minden tisztségében érvényesíteni tudta.

Rabínska škola Jesode Hatora
Rabbinical school Jesode Hatora
Jesode Hator rabbiiskolája

Rybné námestie
Rybné Square
A Hal tér

Klariská ulica
Klariská Street
Klarissza utca

Dom U dobrého pastiera
House of the Good Sheppard
A Jó pászor háza

Židovská ulica
Židovská Street
A Zsidó utca

Počiatok záchranných akcií

The Beginning of Rescue Actions

A mentőakciók kezdete

Aron Grünhut často služobne vo firemných záležitostiach cestoval po Európe, kde so znepokojením sledoval radikalizáciu politických pomerov. Na rozdiel od mnohých iných vycítil, že Hitler predstavuje pre osud Židov veľké nebezpečenstvo, a rozhodol sa konať. V mesiacoch po anšluse Rakúska sa podieľal na záchrane židovských utečencov z okolia Kittsee, ktorých vysídlili do Maďarska, ale on ich dostal na Slovensko, pretože

Aron Grünhut used to travel Europe frequently because of company matters, and he watched the radicalization of the political situation with great anxiety. As opposed to many others, he felt that Hitler represented a huge danger for the fate of Jews, and decided to act. In the months following the Anschluss of Austria, he participated in saving Jewish refugees from the area of Kittsee, who were moved out to Hungary, and he got them back to Slovakia, because otherwise

Aron Grünhut a cég ügyeiben eljárva gyakran tett szolgálati utakat Európában, melyek során nyugtalanul tapasztalta a politikai viszonyokban bekövetkező radikalizálódást. Számos más embertől eltérően megsejtette hogy Hitler a zsidóság sorsának szemszögéből nagy veszélyt jelent, és cselekvésre szánta el magát. Az osztrák Anschlusst követően részt vett a Kittsee (Köpcsény, szlovákul Kopčany, horvátul Gijeca) környéki menekültek megsegítésében: ezeket az embereket kitelepítették Magyarországra, Grünhaut azonban

inak by skončili v koncentračnom tábore. V tom istom období dal vybudovať stanový tábor pre Židov, ktorých zhromaždili pri Dunajskej Strede ako ľudí bez domovskej príslušnosti, a zariad'oval im cestu do Palestíny. V októbri 1938 napríklad úspešne intervenoval v prospech Judu Goldbergera, bratislavského obchodníka s konfekciou, ktorého na príkaz Gestapa uniesli do obsadeného Rakúska.

they would have ended up in concentration camps. At the same time, he had a tent camp built for Jews concentrated near Dunajská Streda as people without right of domicile and he organized their journeys to Palestine. In October 1938, for instance, he successfully intervened on behalf of Juda Goldberger, a Bratislava merchant in ready-made clothing who was abducted to occupied Austria at the behest of the Gestapo.

Szlovákiába juttatta őket, mert egyébként koncentrációs táborban végezték volna. Ugyanebben az időben sátoertáborát állított fel a Dunaszerdahely közelében hontalanokként egybegyűjtött zsidók számára, és intézkedett, hogy kiutazhassanak Palesztinába. 1938 októberében például sikeresen járt közbe egy pozsonyi konfekció-kereskedő, Juda Goldberger érdekében, akit a Gestapo parancsára a megszállt Ausztriába hurcoltak.

Bratislavský obchodník Jehuda Goldberger
Bratislava businessman Jehuda Goldberger
Jehuda Goldberger pozsonyi kereskedő

Aron Grünhut so spolupracovníkmi pripravuje záchrannú akciu
Aron Grünhut with co-workers prepare a rescue action
Aron Grünhut munkatársaival együtt mentőakciót készít elő

Vysídlení Židia z rakúskeho Burgenlandu
Displaced Jews from Austrian Burgenland
Kitelepített zsidók az ausztriai Burgenlandból

Zásoby potravín pre vysťahovalcov
Food supplies for the displaced
Élelmiszerkészletek a kivándorlóknak

„Detský expres“ do Anglicka

„Children Express“ to England

Az angliai „gyermekvonat“

V čase, keď britský diplomat Nicholas Winton začal organizovať vlakové transporty židovských detí z Protektorátu Čechy a Morava do Veľkej Británie, A. Grünhut nadviazal spojenie s jeho zástupcom v Prahe. Dohodol s ním, že z Bratislavy vycestuje skupina židovských detí, ktorá sa k pripravovanému transportu pripojí. Následne v spolupráci s predstaviteľmi Ústrednej kancelárie autonómnych ortodoxných židovských obcí

When the British diplomat Nicholas Winton started to organize railway transports of Jewish children from the Protectorate of Bohemia and Moravia to Great Britain, A. Grünhut entered into contact with his delegate in Prague. He made arrangements with him that a group of Jewish children would travel from Bratislava to join the organized transport. After this, in coordination with representatives of the Central Office of Autonomous Orthodox Jewish communities, several

Abban az időben, amikor egy brit diplomata, Nicholas Winton szervezni kezdte a Cseh-Morva Protektorátusban élő zsidó gyerekek vonatos kiutaztatását Nagy-Britanniába, Grünhut kapcsolatba lépett Winton prágai helyettesével. Megállapodott vele, hogy Pozsonyból zsidó gyerekek egy csoportja fog útra kelni, akik majd csatlakoznak a készülő transzporthoz. Ezután az Autonóm Ortodox Zsidó Hitközségek Központi Irodájának képviselőivel együttműködve több rabival is kapcsolatba léptek,

oslovili viacerých rabínov a po konzultácii s nimi vybrali desať chlapcov z ortodoxných rodín. Jedným z detí bol aj jeho syn. Všetkým deťom pomohli vybaviť potrebné doklady a postarali sa o to, aby v stanovenom termíne prišli do Prahy, kde sa pripojili k ďalším deťom zo spomínaného Wintonovho vlaku. Židovskí chlapci sa dostali v júni 1939 do Londýna a vojnu prežili v Anglicku.

rabbis were contacted and after consulting them, ten boys from orthodox families were selected. One of them was his son. They helped to arrange documents and made sure that the boys arrived in Prague on the given date when they would join other children from Winton's already mentioned train. The Jewish boys got to London in June 1939 and survived the war in England.

s miután konzultáltak velük, kiválasztottak tíz, ortodox családokból származó fiút, köztük Grünhut egyik fiát. Mindegyik gyereknek segítettek a szükséges iratok elintézésében, és gondoskodtak arról, hogy a meghatározott időpontban megérkezzenek Prágába, ahol csatlakoztak a többi, Winton már említett vonatával utazó gyerekekhez. A zsidó fiúk 1939 júniusában eljutottak Londonba, s Angliában éltek át a háborút.

Pred cestou do Anglicka, zľava Lippman Kolker, Kurt Stern (rabín v Londýne), Harry Turk, Harry Stern, Benny Grünhut (architekt), Tibor Weiss (hlavný ortodoxný rabín v Jeruzaleme), David Steiner, Alexander Singer, Paul Kohn (novinár Jerusalem Post), Jakob Kunstadt. V pozadí Bernhard Turk a Mozes Stern, ktorí chlapcov sprevádzali do Prahy

Before the trip to London, from the left, Lippman Kolker, Kurt Stern (London Rabbi), Harry Turk, Harry Stern, Benny Grunhut (architect), Tibor Weiss (Chief Rabbi of Jerusalem), David Steiner, Alexander Singer, Paul Kohn (a Jerusalem Post újságírója), Jakob Kunstadt. A háttérben Bernhard Turk és Mozes Stern, akik a fiúkat Prágába kísérték.

Ilegálly židovský lodný transport do Palestíny

Secret Jewish Voyage to Palestine

Illegális zsidó hajóutak Palesztinába

V júni 1939 začal Grünhut organizovať záchrannú akciu, ktorej cieľom bolo prepraviť čo najväčšie množstvo ohrozených Židov do Palestíny. Začiatkom júla 1939 prenajal dva riečne parníky Erzsébet királyné (Kráľovná Alžbeta) a Cár Dušan, ktoré po nalodení pasažierov vyplávali z bratislavského prístavu. Na ich palubách cestovalo spolu 1 365 židovských utečencov nielen zo Slovenska, ale aj z Maďarska, bývalého Rakúska a z Protektorátu Čechy a Morava. Po Dunaji sa doplavili do bulharského mesta Ruse, odkiaľ mali vlakom cestovať

In June 1939, Grünhut started to organize a rescue action aimed at moving as many imperilled Jews as possible to Palestine. At the end of July 1939, he chartered two river steamboats, the Queen Elizabeth and the Tsar Dušan, which, after taking passengers, departed from the Bratislava port. There were 1,365 Jewish refugees aboard, not only from Slovakia, but also from Hungary, the former Austria, the Protectorate of Bohemia and Moravia, and from Poland. They sailed down the Danube to the Bulgarian city Ruse, from where

Az 1939-es év júniusában Grünhut egy olyan mentőakció szervezésébe kezdett, melynek az volt a célja, hogy a vészhelyzetbe jutott zsidók közül a lehető legtöbb Palesztinába jussanak. Július elején kibérelt két folyami gőzöst, az Erzsébet királyné és a Cár Dušan nevű hajókat, melyek az utasok felszállását követően a pozsonyi kikötőből indultak útnak. Fedélzetükön összesen 1365 zsidó menekült utazott: nem csupán Szlovákiából, hanem Magyarországról, a korábbi Ausztriából és a Cseh-Morva Protektorátusból valók is voltak közöttük. A Dunán lefelé hajózva eljutottak a bulgáriai Rusze

do Varny. A. Grünhut plánoval, že plavba loďou potrvá spolu šesť dní. Bulharská pohraničná stráž však loď s utečencami zastavila a chcela ich vrátiť naspäť. Viac ako štyri týždne strávili utečenci na lodi v medzinárodných vodách. Grünhut nakoniec presvedčil bulharské úrady, aby im povolili pokračovať v plavbe. V rumunskom prístave Sulina potom utečenci prestúpili na nákladnú loď Noemi Julia. Po 83 strastiplných dňoch sa židovskí utečenci doplavili do Haify.

they were supposed to travel by train to Varna. A. Grünhut planned the voyage to take six days altogether. However, Bulgarian frontier guards stopped the steamboats with the refugees and intended to send them back. They spent more than four weeks aboard in international waters. Finally, Grünhut persuaded Bulgarian offices to allow the ships to continue the voyage. Then, in the Romanian port Sulina, the refugees changed to the cargo ship Noemi Julia. After 83 distressful days filled with worries, the Jewish refugees arrived in Haifa.

városába, ahonnan vonaton kellett volna tovább utazniuk Várnába. Aron Grünhut terve szerint a hajóútnak összesen hat napig kellett volna tartania. A menekültekkel teli hajókat azonban a bolgár határőrség feltartóztatta, és vissza akarta fordítani őket. A menekültek több mint négy hetet töltöttek a nemzetközi vizeken. Grünhutnak végül sikerült meggyőznie a bolgár hatóságokat, hogy hadd folytassák az útjukat. A romániai Sulina kikötőjében a menekültek átszálltak a Noemi Julia nevet viselő teherhajóra, s nyolcvanhárom, hányattatásokkal teli nap után végül behajóztak Haifába.

Aron Grünhut na palube Erzsébet királyné
Aron Grünhut on board the Queen Elizabeth
Aron Grünhut az Erzsébet királyné fedélzetén

Židovskí utečenci
Jewish refugees
Zsidó menekültek

Ilse Menzel, pôvodom zo Šurian
Ilse Menzel, originally from Šurany
A nagysurányi (Šurany) származású Ilse Menzel

Armin Brackl (švagor A. Grünhuta) v strede, na lodi
pracoval ako lekár
Armin Brackl (brother-in-law of A. Grünhut) in the
middle, he worked as the ship's doctor
A kép közepén Armin Brackl (Aron Grünhut sógora), aki
orvosként dolgozott a hajón

Protinacistický odboj v Bratislave

Anti-Nazi Resistance in Bratislava

A pozsonyi antifasiszta ellenállás

Aron Grünhut sa vrátil na Slovensko a zostal so svojou rodinou v Bratislave aj počas prvých rokov druhej svetovej vojny. Pôsobil v Ústrední Židov a bol aktívny v židovskom odboji. V roku 1943 ho slovenské úrady za jeho odbojovú činnosť zatkli a potom niekoľko mesiacov

Aron Grünhut returned to Slovakia, and stayed with his family in Bratislava during the first years of World War II. He worked in the Jewish Central Office and was active in the Jewish resistance. In 1943 he was arrested by Slovak authorities for his resistance activities and then jailed for

Aron Grünhut visszatért Szlovákiába és a világháború első éveiben is Pozsonyban maradt a családjával. A Zsidó Központban tevékenykedett, és aktív szerepet játszott a zsidó ellenállásban. Ez utóbbi miatt a szlovák hatóságok 1943-ban letartóztatták, és néhány hónapig az illavai (Ilava) tartották

vázni v Ilave. Jeho manželke a najmladšiemu synovi sa medzitým podarilo utiecť zo Slovenska do Maďarska. Keď A. Grünhuta prepustili z ilavského väzenia, prešiel ilegálne hranicu do Maďarska, kde potom žil so svojou rodinou pod falošnou identitou.

several months in Ilava. Meanwhile, his wife and youngest son managed to escape from Slovakia to Hungary. After A. Grünhut was released from the Ilava prison, he crossed the border to Hungary in secret to live there with his family under a false identity.

fogva. Feleségének és legfiatalabb fiának közben sikerült Szlovákiából Magyarországra menekülnie. Amikor Grünhutot kiengedték az ilavai börtönből, illegálisan Magyarországra távozott, ahol hamis személyazonosságot felvéve együtt élt a családjával.

Cestovný pas Arona Grünhuta, rok 1940
Aron Grünhut's passport, 1940
Aron Grünhut útlevele 1940-ből

Úradné dokumenty z obdobia Slovenského štátu
Official documents from the time of the Slovak State
Hivatalos dokumentumok a Szlovák Állam idejéből

Vlak so židovskými utečencami z Budapešti do Teheránu

Train with Jewish Refugees from Budapest to Tehran

A zsidó menekültek vonata Budapestről Teheránba

Ani život v ilegalite a neustálej hrozbe odhalenia Arona Grünhuta neodradil od ďalších odvážnych plánov na záchranu Židov, pri ktorých mohol uplatniť svoj organizačný talent a šikovnosť. Bol v spojení s maďarskými židovskými odbojármi, ktorým sa podarilo zorganizovať a finančne zabezpečiť vlakový transport so

Despite a life of hiding and constant danger of being discovered, Aron Grünhut was not discouraged from further brave plans of saving Jews in which his organisational gift and abilities could be used. He was in contact with Hungarian resistance fighters who managed to organize and back financially a train transport with Jewish refugees. In this

Az illegalitásban zajló élet és a leleplezés állandó veszélye sem tántorította el Aron Grünhutot attól, hogy újabb merész terveket szőjön a zsidók megmentésére: olyanokat, amelyek esetében érvényre tudta juttatni szervezői képességeit és ügyességét. Kapcsolatban állt a magyar zsidó ellenállókkal, akiknek sikerült megszervezniük és anyagilag is biztosítaniuk egy zsidó menekültvonat útnak indítását. A hivatalos úti

židovskými utečencami. Oficiálnym cieľom bol v tomto prípade exotický, vzdialený Irán. Vlak so židovskými utečencami bol vypravený z Budapešti, ale nakoniec dorazil do Damasku. Odtiaľ ho presmerovali do skutočnej cieľovej stanice – Palestíny. Vďaka tomuto transportu sa zachránilo ďalších viac ako tristo detí.

case, the official destination was exotic, remote Iran. The train with Jewish refugees departed from Budapest, but instead of Tehran it arrived in Damascus, from there it was redirected to its real final destination - Palestine. Thanks to this transport over three hundred more children were saved.

célt ebben az esetben az egzotikus, távoli Irán jelentette. A menekülteket szállító vonat Budapestről indult útjára, s hosszú és megpróbáltatásokkal teli út után végül Damaszkuszba futott be, ott azonban átirányították az igazi célállomásra, Palesztina felé. Ennek a vonatnak köszönhetően több mint háromszáz gyermek menekült meg.

Minden akadályt elhárítva,
leküzdve minden nehézséget
újra elindultak gyermekeink

EREC JISZRÁÉL FELÉ!

Á MEGVALÓSULÁS UTJÁN.

Erec Jiszráél ősi földjének visszaváltásáért küzd a
KEREN KAYEMETH LEISRAEL, a Zsidó Nemzeti Alap.
GALILEA földjén 3000 dunamon építjük fel a magyarországi
zsidó falut, a KPAR HUNGARIA-t.

A Keren Kayemeth Leisrael KPAR HUNGARIA érdekében
kifejtett munkásságának eddigi eredménye:

5701 (1940-41) ÉVBEN 1000 DUNAM

5702 (1941-42) ÉVBEN 700 DUNAM

1700 DUNAM

Ugyanezen idő alatt, mint 800 társ vándorolt ki Magyarországból Palesztinába

FELADATUNK:

5703 (1942-43) ÉVBEN 1300 DUNAM

MEGVÁLTÁSA

hogy fiataljaink minél nagyobb számban telepedhessenek le EREC JISZRÁÉL BEN az ősi földön

Kérje a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szervezetétől Keren Kayemeth Leisrael közöset
írta, Budapest VII. Csölyvóca 12. Telefon: 220-854. • Földjei címe: Marton Éde •
Területe: Tízeszáz, • A Globus mályomása • F. ny. vezető: • Margittay Antal igazgató

Grünhutov syn Viliam, ktorý bol medzi detskými
utečencami. Fotografia z maďarského židovského
časopisu, Budapešť 1943

Grünhut's son Villiam, who was among child refugees.
Photo from Hungarian Jewish magazine, Budapest 1943
Az előtérben Grünhut Viliam nevű fia, aki egyike volt a
menekült gyerekeknek. Fénykép egy magyarországi zsidó
lapból, Budapest, 1943

Úkryt na ambasáde v Budapešti

Hiding at the Embassy in Budapest

Rejtekhely a budapesti nagykövetségen

V roku 1944 žil Aron Grünhut pod falošnou identitou v Maďarsku. Na jeseň roku 1944 ho odhalila maďarská tajná polícia a začal sa jeho vlastný boj o život. Pomohol mu odvážny kurič Emanuel Zima. Ukryl ho v pivnici budovy bývalej československej ambasády v Budapešti, ktorá sa v roku 1939 po rozbití Československa dostala do rúk Nemeckej ríše. Spolu s A. Grünhutom a jeho manželkou sa v priestoroch bývalej ambasády skrývali

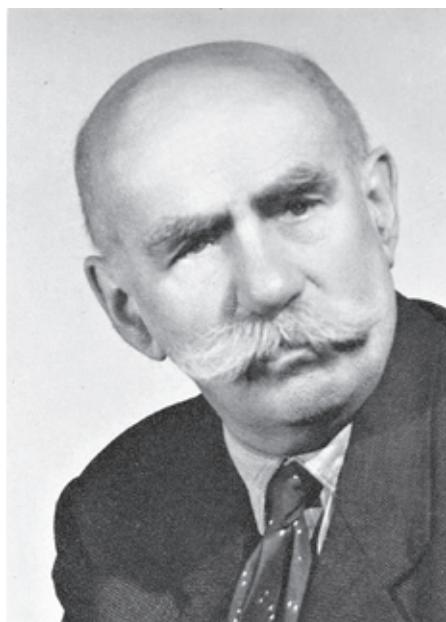
In 1944, Aron Grünhut lived undercover in Hungary. In autumn 1944, he was discovered by the Hungarian secret police and his own struggle for his life began. He was helped by a brave fire tender Emanuel Zima, who hid him in the cellar of the building of the former Czechoslovak embassy in Budapest, which was taken over by the German Empire in 1939 after the breakup of Czechoslovakia. Other Jewish refugees were hiding on the premises of the former embassy

Az 1944-es évben Aron Grünhut hamis személyazonossággal élt Magyarországon. Ősszel azonban a magyar titkosrendőrség leleplezte őt, és Grünhut számára megkezdődött az életéért folyó harc. Egy bátor fűtő, Emanuel Zima nyújtott neki segítséget: elrejtette őt az egykori budapesti csehszlovák nagykövetség épületének pincéjében; az épület 1939-ben, Csehszlovákia szétverése után került a Német Birodalom birtokába. Grünhuttal és feleségével együtt

aj ďalší židovskí utečenci. Všetci prežili až do príchodu Červenej armády. A. Grünhut sa koncom 60. rokov 20. storočia postaral o to, aby Emanuelovi Zimovi za jeho preukázané hrdinstvo udelili najvyššie izraelské vyznamenanie. E. Zima sa však ocenenia už nedožil a až v roku 2014 prevzal v Budapešti toto vyznamenanie právnik záchrancu pán Miklós Zima, ktorého sa podarilo vypátrať reportérovi Martinovi Mózerovi.

together with A. Grünhut and his wife. All survived till the arrival of the Red army. In the late 1960s A. Grünhut ensured that Emanuel Zima would be awarded the highest Israeli badge of honour for his bravery, but E. Zima did not live to see it. The award was accepted in Budapest as late as 2014 by the great-grandson of the saviour, Mr. Miklós Zima, who was found by the journalist Martin Mózer.

más zsidó menekültek is rejtőzködtek a nagykövetségen. Mindannyian életben maradtak és kivárták a Vörös Hadsereg megérkezését. Grünhut a hatvanas évek végén gondoskodott arról, hogy Emanuel Zimának hősiességéért a legrangosabb izraeli kitüntetést adományozzák. Zima azonban nem érte meg a kitüntetés odaítélését, s azt végül dédunokája, Zima Miklós úr vette át 2014-ben Budapesten, akinek egy újságíró, Martin Mózer jutott a nyomára.

Záchranca Emanuel Zima
Lifesaver Emanuel Zima
Az embermentő Emanuel Zima

Bývalí zamestnanci ambasády (1949) - Emanuel Zima (štvrtý sprava v hornom rade)
Former employees of the embassy (1949) - Emanuel Zima (top row, 4th from the right)
A nagykövetség egykori alkalmazottai (1949), köztük Emanuel Zima (a felső sorban balról a negyedik)

Emanuel Zima so synom Edem
Emanuel Zima with son Ed
Emanuel Zima Eduárd (Ede) fiával

Budova ambasády ČSR v Budapešti
Building of the Czechoslovak embassy in Budapest
A Csehszlovák Köztársaság budapesti nagykövetségének épülete

Miklós Zima preberá najvyššie izraelské vyznamenanie z rúk izraelského veľvyslanca v Maďarsku, Budapešť 2014
Miklós Zima accepts the highest Israeli honour from the Israeli ambassador to Hungary, Budapest 2014
Zima Miklós a magyarországi izraeli nagykövet kezéből átveszi a legmagasabb izraeli kitüntetést, Budapest, 2014

Život v povojnovej Bratislave

Life in After-war Bratislava

Élet a háború utáni Pozsonyban

Po skončení druhej svetovej vojny sa rodina opäť vrátila do Bratislavy. Aron Grünhut sa opäť začal venovať zahraničnému obchodu. V tomto období obchodoval s husacou pečeňou, ktorú vyvážal do Francúzska. Jeho firma husaciu pečeň vykupovala od gazdov a potom ju exportovala do Štrasburgu, centra francúzskych

After World War II was over, the family returned to Bratislava. Aron Grünhut started to do international trade again. At that time he was trading in goose liver which he was exporting to France. His company was buying goose liver from farmers and then it was sent to Strasburg, the

Miután véget ért a világháború, a család visszatért Pozsonyba. Aron Grünhut ismét a külkereskedelemnek szentelte magát: ebben az időben libamájjal kereskedett, amelyet Franciaországba exportált. Cége a gazdáktól vásárolta fel a libamáját, amelyet aztán Strasbourg-ba, a

paštét. Komunistický puč vo februári 1948 a následná správa o tragickej smrti ministra zahraničných vecí Jana Masaryka primäli Arona Grünhuta a jeho rodinu k definitívnemu odchodu z Československa. Ich nový život sa začal v Izraeli.

centre of French pates. The communist coup in February 1948 and the following news of the tragic death of the Minister of foreign affairs Jan Masaryk made Aron Grünhut and his family leave Czechoslovakia for good. They started a new life in Israel.

francia pástétomok „fővárosába“ szállított. Az 1948. februári kommunista puccs és a fordulatot hamarosan követő, Jan Masaryk külügyminiszter tragikus haláláról szóló hír Grünhutot és családját a Csehszlovákiából való végleges távozásra készítette. Új életük Izraelben vette kezdetét.

Emigrácia a druhý život v Izraeli, obnovená Pressburg Ješiva a synagóga v Jeruzaleme

Emigration and New Life in Israel, the Renewed Pressburg Yeshiva and Synagogue in Jerusalem

Emigráció Izrael, Pressburg Jesiva és a jeruzsálemi zsinagóga

Aron Grünhut ani v Izraeli neprestal so svojimi činorodými organizačnými aktivitami. Zastával funkcie predsedu Spolku bývalých Bratislavčanov v Izraeli, predsedu Výboru na výstavbu synagógy a ješivy, správcu Bratislavskej synagógy v Jeruzaleme (Hechal Pressburg). Bol aj predsedom Asociácie Chatama Sofera v Tel Avive (Chug Chatam Sofer) a rozhodol sa aspoň symbolicky preniesť časť židovskej Bratislavy do Jeruzalema.

Aron Grünhut did not stop his numerous organisational activities in Israel. He held the positions of the chairman of the Society of Former Bratislava Citizens in Israel, the chairman of the Committee for the construction of the synagogue and yeshiva, the administrator of Bratislava synagogue in Jerusalem (Hechal Pressburg). He was also the chairman of the Association of Chatam Sofer in Tel Aviv (Chug Chatam Sofer) and decided to take – at least symbolically – a part of Jewish Bratislava to Jerusalem. He was one of the sponsors of

Aron Grünhut Izraelben sem hagyta abba a tevékeny szervezői munkát. Ő töltötte be az Izraelben működő Volt Pozsonyiak Egyesületének, valamint a Zsinagóga és a Jesiva Építésére Alakult Bizottságnak az elnöki tisztét, s emellett a jeruzsálemi Pozsonyi Zsinagóga (Hechal Pressburg) gondnoka is volt. A Tel Aviv-i Chatam Sofer Szövetségnek (Chug Chatam Sofer) is ő volt az elnöke, s úgy döntött, legalább jelképesen átköltözteti a zsidó Pozsony egy részét Jeruzsálembe. Társfinanszírozóként

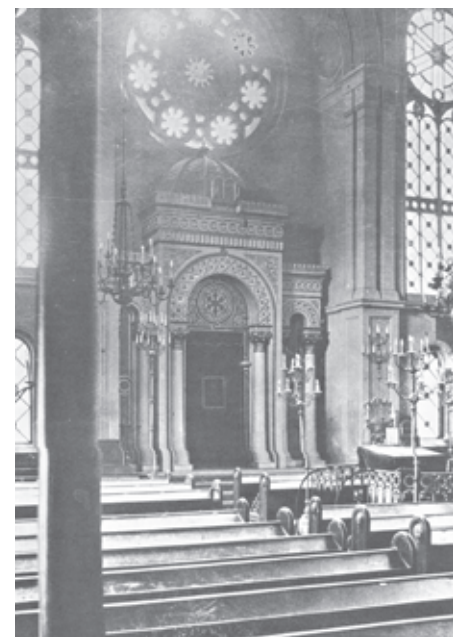
Spolufinancoval projekt výstavby novej ješivy a synagógy, ktorá dostala názov Pressburg. Nová ješiva pokračuje v tradícii najstaršej bratislavskej židovskej školy, ktorú najviac preslávil rabín Chatam Sofer. V synagóge dal zhotoviť kópiu svätostánku bývalej ortodoxnej synagógy na Zámockej ulici v Bratislave. Pressburg Ješiva a synagóga sú jediné stavby svojho druhu v Izraeli a predstavujú unikátne dedičstvo bratislavského židovstva.

the project of the construction of a new yeshiva and synagogue that was named Pressburg. The new yeshiva follows the traditions of the oldest Bratislava Jewish school, which was made famous most predominantly by the rabbi Chatam Sofer. For the synagogue, he had a copy of the Aron Hakodesch from the former orthodox synagogue in Zámocká Street in Bratislava made. The Pressburg yeshiva and synagogue are the only buildings of that sort in Israel and represent a unique heritage of Bratislava Jewishness.

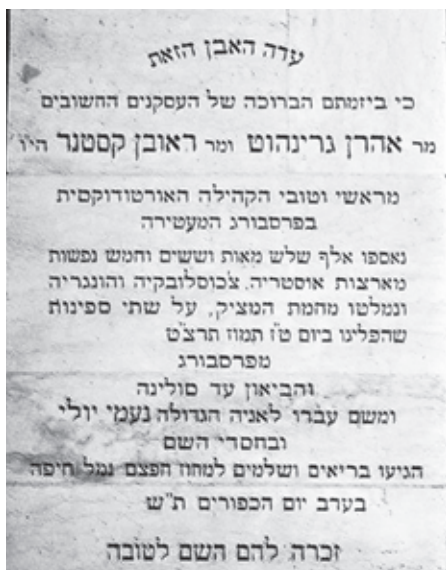
támogatta az új, Pressburg nevű jesiva és zsinagóga megépítésének projektjét. Az új jesiva a legrégebbről, Chatam Sofer rabbi által híressé tett pozsonyi zsidó iskola hagyományát folytatja. Grünhut a zsinagóga számára elkészíttette a pozsonyi Vár utcai (Zámocká ulica) egykori ortodox zsinagóga szentélyének másolatát. A maga nemében a Pressburg jesiva és zsinagóga az egyetlen ilyen építmény Izraelben, és a pozsonyi zsidóság egyedülálló örökségét képviseli.

Aron Grünhut s manželkou
Aron Grünhut and his wife
Aron Grünhut a feleségével

Interiér synagógy na Zámockej,
v pozadí svätostánok (Aron Hakodesch)
Interior of the synagogue in Zámocká Street,
the sanctuary in the background (Aron Hakodesch)
A pozsonyi Vár (Zámocká) utcai zsinagóga belső tere,
a háttérben a szentély (Aron Hakodesch)

Pod'akovanie záchrancovi Židov A. Grünhutovi
Thanks to Jewish lifesaver A. Grünhut
Köszönetnyilvánítás Aron Grünhutnak, a zsidók
megmentőjének

Budova bratislavskej ješivy v Jeruzaleme
Building of the Bratislava Yeshiva in Jerusalem
A pozsonyi jesiva épülete Jeruzsálemben

Boj o záchranu ortodoxného židovského cintorína v Bratislave

The Fight for Saving the Orthodox Jewish Cemetery in Bratislava

Harc a pozsonyi ortodox zsidó temető megmentéséért

Aron Grünhut udržoval so židovskou komunitou v Bratislave živé kontakty aj po svojej emigrácii do Izraela a veľmi citlivo vnímal hrubé zásahy štátnej moci do židovskej kultúry. Snažil sa finančne pomáhať a z Izraela organizoval zbierky na pomoc bratislavským Židom. Komunitu podporoval aj rituálnymi predmetmi, ktoré zasielal. V roku 1966 prišiel do Bratislavy

Aron Grünhut stayed in touch with the Jewish community in Bratislava after his emigration to Israel and he was sensitively aware of the harsh actions of the state power against Jewish culture. He tried to help with his finances and organized collections from Israel to help Bratislava Jews. He also supported the community by sending it ritual objects. In 1966 he arrived in Bratislava to save the old Jewish cemetery

Aron Grünhut az Izraelbe történő emigrációja után is élénk kapcsolatokat ápolt a pozsonyi zsidó közösséggel, és nagyon érzékenyen érintették azok a durva beavatkozások, amelyek a zsidó kultúrát az államhatalom részéről érték. Pénzügyi téren is igyekezett segítséget nyújtani, és Izraelből gyűjtéseket szervezett a pozsonyi zsidóság javára. A közösséget a távolból küldött rituális tárgyakkal is támogatta. 1966-ban Pozsonyba utazott, hogy megmentse az ortodox zsidó

zachraňovať ortodoxný židovský cintorín, ktorý chcelo vtedajšie komunistické vedenie mesta zlikvidovať a presunúť do Rače. Mesto nakoniec od svojho zámeru ustúpilo. Zásľuhu na tom mal aj Aron Grünhut, ktorý veriacich Židov vyzval, aby finančne prispeli na záchranu cintorína. Angažoval sa tiež za obnovu pamätníka Chatama Sofera.

which the contemporary communist authorities of the city wanted to demolish and move to the Rača district. At last, the city abandoned this plan. It was partially thanks to Aron Grünhut who appealed to Jewish believers to support financially the saving of the cemetery. He was also involved in the restoration of the memorial of Chatam Sofer.

temetőt, amelyet az akkori kommunista városvezetés fel akart számolni és a Récse (Rača) nevű városrészbe kívánt áttelepíteni. A város végül elállt ettől a szándéktól, s ebben Aron Grünhutnak is érdeme volt, aki arra szólította fel a hívő zsidókat, hogy anyagilag járuljanak hozzá a temető megmentéséhez. Grünhut Chatam Sofer emlékművének a felújításáért is sikra szállt.

Chatam Sofer

Ortodoxný židovský cintorín v Bratislave
Orthodox Jewish cemetery in Bratislava
A pozsonyi ortodox zsidó temető

Dom smútku (Ciduk Hadin)
House of Mourning (Ciduk Hadin)
Ravatalozó (A Ciduk Hadin-ház)

Hrob Grünhutovho syna Jozefa
Grave of Grünhut's son Jozef
Aron Grünhut Jozef nevű fiának a sírja

Osudy synov Arona Grünhuta

Lives of the Sons of Aron Grünhut

Aron Grünhut fiainak a sorsa

Najstarší syn Arona Grünhuta **Otto** (nar. 1921) zahynul severne od Haify v roku 1947. Pomáhal zakladať jednu zo židovských osád, ktorú obklopovali arabské dediny. Býval v drevenej chatrči, ktorá v noci počas podpaľačského útoku zhorela.

Leo (nar. 1922), slúžil pod Klapáľkovým velením v zahraničnej československej jednotke. Zúčastnil sa bojov v Líbyi vrátane slávnej bitky pri Tobruku. Neskôr sa zapojil do bojov v Normandii, kde bol ťažko ranený. Po vojne obchodoval s diamantmi v Londýne. V roku 1978 ho prepadli pred jeho domom, olúpili a zavraždili.

*The eldest son of Aron Grünhut **Otto** (born 1921) died north of Haifa in 1947. He assisted in establishing one of the Jewish settlements surrounded by Arab villages. He lived in a wooden hut which was burned down at night during an incendiary attack.*

***Leo** (born 1922) served under Klapáľek in a foreign Czechoslovak army unit. He fought in Libya and took part in the well-known battle at Tobruk. Later he fought in Normandy, where he was seriously wounded. After the war, he traded in diamonds in London. In 1978, he was mugged in front of his house, and murdered.*

Aron Grünhut legidősebb, **Otto** nevű fia (szül. 1921) Haifától északra halt meg 1947-ben. Egy olyan zsidó település megalapításánál segédkezett, amelyet arab falvak vette körül. Kis faházban lakott, amely egy éjszakai támadás során, gyújtogatás miatt leégett.

Leo (szül. 1922) Karel Klapáľek tábornok parancsnoksága alatt szolgált a külföldi csehszlovák katonaságnál. Részt vett a líbiai harcokban, a Tobruk-nál lezajlott híes csatát is beleértve. Később bekapcsolódott a normandiai harcokba, ahol súlyosan megsebesült. A háború után gyémántkereskedő lett Londonban. Az 1978-as évben megtámadták a háza előtt, kirabolták és meggyilkolták.

Jozef Akiva (nar. 1923), nádejny futbalista, zomrel tragicky v roku 1934, keď mu protihráč pri hre spôsobil smrteľné zranenie. Pochovaný je na ortodoxnom židovskom cintoríne v Bratislave.

Viliam (nar. 1931) po absolvovaní dôstojníckej školy slúžil v izraelskej armáde v blízkosti Golanských výšin. Padol v boji po explózií ručného granátu. Zomrel na následky zranení v deň svojich 21. narodení.

Benny (nar. 1928), architekt, po vysokoškolských štúdiách pôsobil vo svojom odbore a realizoval množstvo stavebných projektov. Ako jediný zo synov Arona Grünhuta žije dodnes. V súčasnosti býva na Floride.

***Jozef Akiva** (born 1923), a promising footballer, died tragically in 1934 when he was fatally injured during a game. He is buried in the orthodox Jewish cemetery in Bratislava.*

***Viliam** (born 1931), after graduating from officer's school, served in the Israeli army nearby the Golan Heights. He was killed in a fight, after the explosion of a hand grenade. He died from the wounds on the day of his 21st birthday.*

***Benny** (born 1928), an architect, after his university studies produced plenty of building projects. He is the only son of Aron Grünhut who is still alive. At present he is retired in Florida (USA).*

Jozef Akiva (szül. 1923) reményteljes labdarúgó volt, aki 1934-ben tragikus körülmények között elhunyt: az ellenfél csapatának egyik játékosa a mérkőzés során halálos kimenetelű sérülést okozott neki. A pozsonyi ortodox zsidó temetőben nyugszik.

Viliam (szül. 1931) a tiszti iskola elvégzése után az izraeli hadseregben szolgált a Golán-fennsík közelében; harcban esett el, egy kézi gránát felrobbanását követően. A sebesülések következtében halt meg a huszonegyedik születésnapján.

Benny (szül. 1928) építész lett, egyetemi tanulmányai után a szakterületén működött, számos épülettervet valósított meg. Aron Grünhut fiai közül ő az egyetlen, aki ma is él; jelenleg Floridán lakik.

V Bratislave na promenáde, zľava Otto, Jozef, Leo
In Bratislava on the promenade, from left Otto, Jozef, Leo
 A pozsonyi promenádán; balról: Otto, Jozef, Leo

Benny v povojnovom Paríži
Benny in post-war Paris
 Benny a háború utáni Párizsban

Leo (prvý zľava) ako vojak Československej armády
Leo (first on the left) as a soldier in the Czechoslovak army
 Leo (balról az első) mint a csehszlovák hadsereg katonája

Aron Grünhut so synom Bennym
Aron Grünhut and his son Benny
 Aron Grünhut Benny fiával

Aron Grünhut s manželkou v Izraeli
Aron Grünhut with his wife in Israel
 Aron Grünhut és felesége Izraelben

Zachránené deti

Rescued children A megmentett gyerekek

Dokumenty židovských chlapcov, ktorí odišli do Anglicka v detskom transporte v júni 1939

The documents of the Jewish boys who got to England in children transport in June 1939

A zsidó fiúk dokumentumai, akik 1939 júniusában a gyerekeket szállító vonattal távoztak Angliába

Ciastko Kč... h

Návesťie
Policačné riaditeľstvo v Bratislave

pre bankový účet číslo
176380 37192 20

Generálne finančné riaditeľstvo
 pre Slovensko
 Bratislava. 9628

vlastník *Harry Turk*
Bratislava

*Dávka za úradné úkony.

Reisepassausweis:

Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:
Harry Turk	
VI. 1928	
Bratislava	
"	
"	
ident	
občiny	
Bratislava, Heydukova 21.	
Harry a Frída Turk	

	Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:	Platné k cestám do:
1. Tvár: <i>Gezicht:</i>	okružlá		do všetkých štátov Európy
2. Farba očí: <i>Farbe der Augen:</i>	tmavá		
3. Rodisko: <i>Geburtsort:</i>			
4. Postava: <i>Gestalt:</i>	stredne		Doba platnosti:
5. Ústa: <i>Mund:</i>	normálne		
6. Vlasy: <i>Haar:</i>	----		Cest. pas číslo:
7. Nos: <i>Nase:</i>	normálne		vydaný:
8. Brada: <i>Kinn:</i>	"		
9. Zvláštne znamenie:			

Harry Turk

vlastnoručný podpis pred úradom.
 eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Spolucestujúci (deti do 15 rokov):
 Mitreisende (Kinder bis 15 Jahre):

Meno: Name:	Datum narodenia: Geburtsdatum:	Pohlavie: Geschlecht:

Podobizna manželky:
 Photographie der Gattin:

Vyhotovené na základe:
 Ordeľovania o štát. občianstve — domov. listu
 č. so dňa

vydaného

2. voj. doklad:

3. ohlasovací list:

4. ročný list — sobášny list — č.

vlastnoručný podpis pred úradom.
 eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Harry Turk

Ciastku 10 Kč ... h

Náveštie
Policajné riaditeľstvo v Bratislave
pre

pre bankový účet číslo

názov účtu **1ⁿ 4380 37 792 * 20**

Generálne finančné riaditeľstvo
pre Slovensko
Bratislava. **9618**

viac: *Jakob Kunststadt*
Bratislava

Dávka za úradné úkony.

1 pase: — Reisepassausweis:

Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:
Kunststadt	
.1929	
leva	
it	
ny	
námestie 2.	
a Bole Kunststadt	

	Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:	Platné k cestám do:	
1. Tvár: Gesicht:	okružie		do všetkých štátov Európy	
2. Barva očí: Farbe der Augen:	trava			
3. Rodisko: Geburtsort:				
4. Postava: Gestalt:	stredná			
5. Osta: Mund:	normálne			Doba platnosti:
6. Fúzy: Haar:	-----			Účel cesty:
7. Nos: Nase:	normálne			Cest. pas číslo:
8. Brada: Kinn:	"			vydaný:

Jakob Kunststadt

vlastnoručný podpis pred úradom.
eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Spolucestujúci (deti do 15 rokov):
Mitreisende (Kinder bis 15 Jahre):

Meno: Name:	Datum narodenia: Geburtsdatum:	Pohlavie: Geschlecht:

Podobizna manželky:
Photographie der Gattin:

Vyhotovené na základe:

- Osvvedenia o štát. občianstve — domov. listu
čís. so dňa
- vydaného
2. voj. deklarácia:
3. oblasť list:
4. rodný list — sobásky list — čís.

vlastnoručný podpis pred úradom.
eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Zachránené deti

Rescued children A megmentett gyerekek

Ciastka 10 Kč...h

Náveštie
Policačné riaditeľstvo v Bratislave
 pre

pre lekový účet číslo

174380 37792*20

názov účtu

Generálne finančné riaditeľstvo
 pre Slovensko
 Bratislava. 9621

vlečil: *Paul Kohn*

Bratislava

Dávka za úradné úkony.

om pase: — Reisepassausweis:

Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:
Jakob Kohn	
NI.1930	
en bei Wien	
sporna	
lent	
obodný	
dukova čis.8.	
und a Margita rod.Freundová	

	Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:	Platné k cestám do:
1. Tvár: <small>Gesicht:</small>	podlhovastá		do všetkých štátov Európy
2. Barva očí: <small>Farbe der Augen:</small>	tmavá		
3. Rodisko: <small>Geburtsort:</small>			
4. Postava: <small>Gestalt:</small>	stredná		
5. Dsta: <small>Mund:</small>	normálne		Doba platnosti:
6. Púzy: <small>Haar:</small>	----		Účel cesty:
7. Nôz: <small>Nase:</small>	normálne		Cest. pas číslo:
			vydaný:

Paul Kohn

vlastnoručný podpis pred úradom.
eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Spoločnosť (deti do 15 rokov):
Mitreisende (Kinder bis 15 Jahre):

Meno: <small>Name:</small>	Datum narodenia: <small>Geburtsdatum:</small>	Pohlavie: <small>Sexus:</small>

Podoba manželky:
Photographie der Gattin:

Vyhotovené na základe:

1. Osvedčenia o štát. občianstve — domov. listu
čís. _____ zo dňa _____
vydaného _____
2. voj. deklár.:
3. ohlasovací list:
4. rodný list — sobášny list — čís. _____

vlastnoručný podpis pred úradom.
eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Paul Kohn

Ciastku Kč... h

Náveštie

Policačné riaditeľstvo v Bratislave

pre bankový účet číslo

1° 638037 792 20

názov účtu

Generálne finančné riaditeľstvo
pre Slovensko
Bratislava 9624

vložil

Lippmann
Kolker Bratislava

Daňka za úradné úkony.

Form pas: — Reisepassausweis:

Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:
oppen Kolker	
7.1926	
Bratislava	
"	
sporná	
Bratislava	
udent	
obodný	
Bratislava, Šároška 64	
a Sarah Kolker	

	Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:	Platné k cestám do:
1. Tvár: Gesicht:	podlhovastá		do všetkých štátov Európy
2. Barva očí: Farbe der Augen:	modrá		
3. Postava: Gestalt:	stredná		
4. Ústa:			
			Doba platnosti:
			Účel cesty:
			Cest. pas číslo:
			vydaný:

Kolker Lippmann

Spolucestujúci (deti do 15 rokov):
Mitreisende (Kinder bis 15 Jahre):

Meno: Name:	Datum narodenia: Geburtsdatum:	Pohlavie: Geschlecht:

Podobizna manželky:
Photographie der Gattin:

Vyhoveneš na základe:

1. Osvedčenia o štát. občianstve — domov. listu
čís. _____ zo dňa _____
vydaneho _____
2. voj. doklad:
3. ohlasovací list:
4. rodný list — sobášny list — čis. _____

vlastnoručný podpis pred úradom.
eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

vlastnoručný podpis pred úradom.
eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Zachránené deti

Rescued children A megmentett gyerekek

Ciastka 10 Ké h

Náveštie
Policačné riaditeľstvo v Bratislave
 pre

pre šekový účel číslo
1ⁿ 6380 37192*20

názov účtu
**Generálne finančné riaditeľstvo
 pre Slovensko
 Bratislava. 9623**

vložil *Alex. Singer*
Práca tis. kassa

 Dávka za úradné úkony.

om pase: — Reisepassausweis:

Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:
Alexander Singer	
IX.1930.	
Bratislava	
"	
born	
ident	
obodný	
Bratislava, Židovske 18.	
es a Gabriela Singer	

	Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:	Platné k cestám do:
1. Tvár: Gesicht:	okružlá		do všetkých štátov Európy
2. Barva očí: Farbe der Augen:	tmavé		
3. Rolsko: Geburtsort:			
4. Postava: Gesalt:	stredná		
5. Ústa: Mund:	normálne		Doba platnosti:
6. Púzy: Haar:	-----		Účel cesty:
7. Nos: Nase:	normálne		Cest. pas číslo:
8. Brada: Kinn:	"		vydaný:

Spolucestujúci (deti do 16 rokov): Mitreisende (Kinder bis 16 Jahre):		
Meno: Name:	Datum narodenia: Geburtsdatum:	Pohlavie: Geschlecht:

Podobizna manželky:
 Photographie der Gattin:

Vyhotovené na základe:

Osviedčenia o štát. občianstve — domov. listu
 №. _____ zo dňa _____
 vydaného _____

2. voj. doklad: _____
 3. ohlasovací list: _____
 4. rodný list — sokánsky list — žis. _____

Alex. Singer
 vlastnoručný podpis pred úradom.
 eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Alexander Singer

Číslo *20* Kč. . . . h

Náveštie
Policajné riaditeľstvo v Bratislave.
 pre

pre školský účel číslo

1° 6380 3792 20

Generálne finančné riaditeľstvo
 pre Slovensko
 Bratislava, 9620

vložil

Josef Kmicikova
Brt.
Valenska 5

Plátka za úradné úkony.

nom pase: — Reisepassausweis:

Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:
Kurt Stern	
1.IV.1927	
Bratislava	
"	
"	
student	
lobodný	
id	
Bratislava, Šaferikova nám. 4.	
ses a Zelma Stern	

	Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:	Platné k cestám do:
1. Tvár (Gesicht):	Podhľavosté		Do všetkých štátov Európy
2. Barva očí (Farbe der Augen):	tmavé		
3. Rodisko (Geburtsort):			
4. Postava (Gestalt):	stredná		
5. Ústa (Mund):	normálne		Doba platnosti:
6. Púty (Haar):	-----		Účel cesty:
7. Nos (Nase):	normálne		Cest. pas číslo:
8. Brada (Kinn):	"		vydaný:
9. Zvláštne znamenia (Besondere Kennzeichen):			

K. Stern
 vlastnoručný podpis pred úradom.
 eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Spolucestujúci (deti do 15 rokov):
 Mitreisende (Kinder bis 15 Jahre):

Meno (Name):	Datum narodenia (Geburtsdatum):	Pohlavie (Geschlecht):

Vyhovene na základne:
 Osvedčenia o štát. občianstve — domov, listu
 žia so dňa

vydaného
 voj. doklad:
 3. občianovaci list:
 4. rodny list — sobdny list — žia

Podobizna manželky:
 Photographie der Gattin:

vlastnoručný podpis pred úradom.
 eigenhändige Unterschrift vor dem Amte.

Slávna četa
Policejného riaditeľstva,

v Bratislave.

Podpísaný ..Aron Grünhut..... bratislavský
obyvateľ týmto prehlasujem, že dávam súhlas k tomu, aby cestovný
pas bol vystavený mojemu synovi ..Bennyho Grünhut.....
nar. dňa 26.II.1928.Bratislava..... Menovaný syn cestuje
do Anglie dňa 28.V.1939 spolu s detským transportu, ktorá akciu
prevádza bratislavská Ústredná kancelária ort.šid.náb.obci na
Slovensku.

Trovy spojené s cestou hradiť s vlastných prostried-
kov.

O prajná vybavenie prosím

Znarenám sa s dokonalej úcty :

Aron Grünhut

Súhlas Arona Grünhuta
s vycestovaním syna Bennyho
Aron Grünhut's consent with
departure of his son Benny
Aron Grünhut bejegyezését adja
Benny fia kiutazásához

Zachránené deti

Rescued children A megmentett gyerekek

Ciastku 10 Kč h

Náveštie
Policačné riaditeľstvo v Bratislave.
 pre

pre bankový účet číslo

1° 6380 37 792*20

názov účtu

Generálne finančné riaditeľstvo
 pre Slovensko 9625
 Bratislava.

vložil: *Tibor Weiss*
Bratislava

Dávka za úradné úkony.

nom pase: — Reisepassausweis:

Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:
Tibor Weiss	
5.8.1926	
Pezinok	
Modra	
Pezinok	
Modra	
Študent	
slobočný	
šid	
Pezinok, Senecská ul. č. 1. b. Heydukova č. 8	
Ladon a Pazina Weiss	

	Manžel: — Gatte:	Manželka: — Gattin:	Platné k cestám do:
1. Tvár: Gesicht:	okružlé		do všetkých štátov Európy
2. Barva očí: Farbe der Augen:	travé		
3. Rodisko: Geburtsort:			
4. Postava: Gestalt:	středná		
5. Ústa: Mund:	normálne		Doba platnosti:
6. Pŕsny: Borst:	----		Účel cesty:
7. Nos: Nasent:	normálne		Cest. pas číslo:
8. Brada: Kinn:	"		vydaný:

Tibor Weiss

vlastnoručný podpis pred úradom.
 eigenhändige Unterschrift vor dem Amt.

Spoločnosť (deti do 15 rokov):
 Mitreisende (Kinder bis 15 Jahre):

Meno: Name:	Dátum narodenia: Geburtsdatum:	Pohlavie: Geschlecht:

Vytvorené na základe:

1. Osvedčenia o štát. občianstve — domov. listu
 čis. so dňa
2. voj. doklad:
3. oblasť list:
4. rodný list — slobodný list — čis.

Podobráňa manželky:
 Photographie der Gattin:

Vlastnoručný podpis pred úradom.
 eigenhändige Unterschrift vor dem Amt.

Tibor Weiss

RABBI I. T. WEISS

CHIEF RABBI
OF JERUSALEM

RECHOV GIVAT MOSHE 2
P.O.B. 50049 JERUSALEM, E. ISRAEL

יצחק טובי' ווייס

רב ואב"ד

לכל מקהלות האשכנזים
פניהיק ירושלים תוכביא

To Benny Grunhut,

I just learned that you, the son of my rescuer, the late Aharon Grunhut, is alive and well. I was thrilled to hear that, because it gives me the opportunity – which I did not know that I will have – to recognize and thank the family of the one who was the messenger (שליח) of the almighty (השי"ח) to rescue me, and I understand hundreds of others, from annihilation.

I was twelve years old when I – with nine of my peers - were whisked out from Czechoslovakia with other nine children to safety in England. Little did I understand then the real danger and why I have to be separated from my entire family, and even to lesser degree, I didn't comprehend at that time what would have happened to me and to my friends if this mission would have not succeeded. It was only after the war, when we learned about the brutal extinction of six million of our Jewish brethren, including my entire family who could not be rescued and stayed behind, that I began to appreciate the magnitude of the effort.

Aharon, your late father of blessed memory, is the one to whom I - and my entire family of children, grandchildren and great- grandchildren, who are alive - owe gratitude for not thinking about himself and his own family, but sacrificing everything for the sake of others.

I feel a blessed man today, that after 75 years I can express my appreciation to the Grunhut family.

May the merit (זכות) of his brave and selfless act of rescuing lives (הצלה נפשות) elevate the soul of your late father Aharon, and brighten the lives of his surviving family. His great deeds are not forgotten and will eternally remain inscribed with golden letters as one of the most heroic acts ever to happen. May his legacy be an example for others to emulate.

With blessing of Yerushalayim, from the depths of my heart,

The 6th of Elul, 5774.

Rabbi Yitzchok Tuvia Weiss,
Chief Rabbi, Edah Haredit Jerusalem

p.s. If you are ever in Yerushalayim I would be very happy if you can visit me at my residence.

Jeden zo zachránených Tibor Weiss (Yitzchok Tuvia Weiss), hlavný ortodoxný rabín v Jeruzaleme, poslal ďakovný list synovi Arona Grünhuta. Na fotografii s bývalým predsedom Európskej komisie J.M. Barrosom, Jeruzalem, máj 2014

One of the rescued Tibor Weiss (Yitzchok Tuvia Weiss), Chief Rabbi of Jerusalem, sent a letter of thanks to the son of Aron Grünhut. In the photo with the former President of the European Commission J.M. Barroso, Jerusalem, May 2014

A megmentettek egyike, Tibor Weiss (Yitzchok Tuvia Weiss), jeruzsálemi ortodox főrabbi, köszönőlevelet küldött Aron Grünhut fiának. A fényképen az Európai Bizottság volt elnökének, J. M. Barrosónak a társaságában látható, Jeruzsálem, 2014 májusa

Slávnostné otvorenie výstavy v Bratislave 16. septembra 2014

Celebratory Opening of the Exhibition in Bratislava on
16th September 2014

A kiállítás ünnepélyes megnyitása Pozsonyban 2014.
szeptember 16-án

Dvorana Ministerstva kultúry Slovenskej republiky
The Gallery of the Ministry of Culture of the Slovak Republic
A Kulturális Minisztérium csarnoka

Benny Goren-Grünhut, syn Arona Grünhuta, počas prejavu. Za ním portréty
detských utečencov
*Benny Goren-Grünhut, son of Aron Grünhut, speaking at the exhibition. Behind
him, photos of fellow refugees*
*Benny Goren-Grünhut, Aron Grünhut fia beszédét mondja; mögötte a menekült
gyerekek fényképei.*

Klezmer band

Radoslav Ragač, riaditeľ Slovenského národného archívu
Radoslav Ragač, head of the Slovak National Archive
Radoslav Ragač, a Szlovák Nemzeti Levéltár (Slovenský národný archív igazgatója)

Martin Mozer, hlavný kurátor výstavy
Martin Mozer, main curator of the exhibition
Martin Mozer, a kiállítás főkurátora

Alexander Ben-Zvi, izraelský veľvyslanec na Slovensku
Alexander Ben-Zvi, the Israeli ambassador to Slovakia
Alexander Ben-Zvi, Izrael szlovákiai nagykövete

Výstavné panely
Exhibition panels
A kiállítás táblái

Benny pred svojím portrétom z roku 1939
Benny pictured in front of his photo taken in 1939
Benny az 1939-ből származó portréja előtt

Benny Goren-Grünhut so synom Ronom
Benny Goren-Grünhut and his son Ron
Benny Goren-Grünhut és fia, Ron

Aron Grünhut
Záchranca Židov a bojovník za ľudské práva

Zostavovateľ: Martin Mozer
Anglický preklad: Benjamin Pascoe, Oľga Chovanová
Maďarský preklad: László G. Kovács
Fotografie: Súkromná zbierka, Slovenský národný archív
Titulná fotografia: Súkromná zbierka
Layout: Ivan Minárik / Darklight, s.r.o.
Jazyková úprava: Katarína Jošticová
Zborník vydal: PARADYSIO o.z.
Ateliér 007 s.r.o.
mediaCORE s.r.o.

Realizované s finančnou podporou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR v rámci dotačného programu Podpora a ochrana ľudských práv a slobôd LP/2014. Za obsah tohto dokumentu je výlučne zodpovedné o.z. Parady시오.

